

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2005 SPALIO 29 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.211 (40)

Mes – baltai

Gintaro dirbiniai iš Juodkarantės fondų. Baltic Amber. Vilnius. 2001.

Staiga išsigandau, kad galiu pamiršti savo seserį.
Kad ji liks man nepažįstama.
Aš tiek daug esu kalbėjęs su svetimais žmonėmis,
bet ar aš turėjau laiko pasikalbėti su savo seserimi?

(Imantas Zieduonis)

ALVYDAS BUTKUS

Mes vieni kitiems esam tokie patys, kokie yra švedai norvegams. Danai švedams. Olandai vokiečiams. Rusai baltarusiams. Estai suomiams. Skiriamės nuo jų visų tik tuo, kad daugiau brolių nebeturim. Baltų valstybių pasaulyje irgi tik dvi: Lietuva ir Latvija.

Baltų kalbos ir kultūra yra unikalūs pasaulio paveldas. Paradoksas, tačiau šį unikalumą geriau suvokia tie, kas mumis domisi, tik ne mes patys. Ne visada suvokiam, kad pasauliui mes įdomūs ne kaip anglakalbiai ar rusakalbiai, o būtent kaip baltai: su savo dviem valstybinėmis kalbomis, su savo papročiais, dainomis, gamta, architektūra.

Baltiškasis modelis. Ne skandinaviškasis, ne slaviškasis ar vidurio Europos germanų, bet baltiškasis. Šis modelis ir baltiškoji savimonė mūsų jau išmėginta XIII a. kovoje su vokiečiais. Tos kovos pareikalavo šiaurės baltų aukos ant Lietuvos valstybingumo aukuro. Lietuvos valstybė atidavė skolą užtvara Livonijos tautų masiniam kolonizavimui ir asimiliacijai.

XX a. davė naują galimybę mums kalbėtis kaip baltams. Tokį prasidėjusį dialogą nutraukė II Pasaulinis karas ir ilgalaikė okupacija. Mes nespėjom išmėginti baltiškiosios dimensijos visose srityse. Iki šiol ji geriausiai reiškiasi filologijoje. Tačiau kalbininkų ar literatų bendravimas ribojosi profesiniais interesais, ir visuomenę pasiekia tik to bendravimo epizodai ar trumpalaikiai atgarsiai. Pagaliau, juk

visuomenė nesudaryta tik iš filologų ar apskritai humanitarų.

Baltai per menkai pažįsta vieni kitus. Nepaisant visų mūsų ligšiolinių pastangų ir gražių kultūrinių projektų, visuomenė kaip gyveno, taip ir tebegyvena senais pravardžių stereotipais. Net bendraujama dažniausiai trečiaja kalba – rusų arba anglų. Esame tiek susvetimėję, kad spaudoje arogantiškai džiūgaujam dėl brolių nesėkmių ir taip pat arogantiškai pavydim, jei jiems ima sek-

ti. Esame tiek susvetimėję, kad net TV programos iš Latvijos gaunamos tokias, tarsi jos būtų parengtos Rusijoje ir skirtos Rusijos auditorijai. Tą susvetimėjimą demonstruoja tiek politikai, tiek įvairūs pareigūnai, tiek žiniasklaidininkai, iškeldami kaimyninės šalies trūkumus ir sąmoningai nutylėdami tai, kas ten yra gera ir iš ko būtų galima pasimokyti.

Nukelta į 2 psl.

Šis mūsų ėjimo į pasaulį būdas dar neišmėgintas. Pamėginkim eiti pabrėždami ne savo skirtumus, o bendras šaknis.

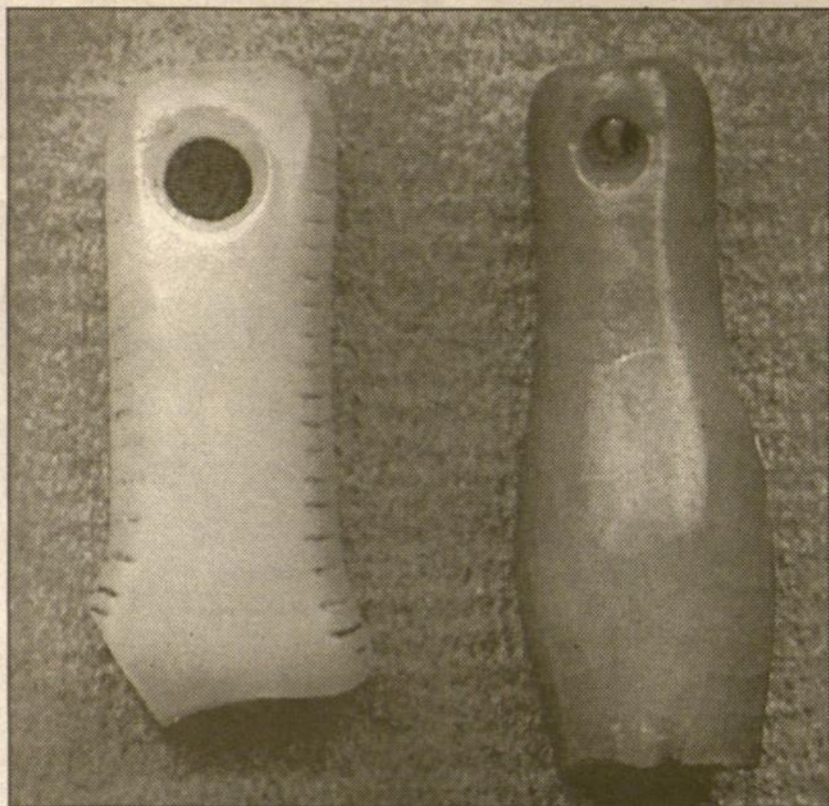
ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

- Mes – baltai • Lietuvos ir Latvijos forumas
- Apdovanotas Jotvingių premija
- Baimė ir tvarusis dabar
- Eglė Perednytė Apie tylą
- Anatolijus Kairys Sonetų karalystėje

MES — BALTAI

Atkelta iš 1 psl.

Esame tiek susvetimėję, kad spaudoje arogantiškai džiūgaujam dėl brolių nesėkmių ir taip pat arogantiškai pavydim, jei jiems ima sektis.

Gintariniai pakabučiai, rasti Daktariškėje. Baltic Amber. Vilnius. 2001.

Kas kaltas, kad per menkai pažįstam vieni kitus? Niekas nekaltas. Paprasčiausiai buvom įpratę orientuotis į turtingesnes stipresnes ar politiškai tuo metu naudingesnes šalis.

Tad gal pabandom suvienyti pastangas baltiškojo solidarumo saitais? Šis mūsų ėjimo į pasaulį būdas dar neišmėgintas. Pamėginkim eiti pabrėždami ne savo skirtumus, o bendras šaknis. Be to, plačiau pažinę vieni kitus, mes išplėsime baltų kalbų erdvę ir vartojimo sferas, tokiu būdu prisidėdami prie jų puoselėjimo ir saugojimo. Išplėsime ir kitas iki šiol apleistas erdves. Pamąstykim apie jas.

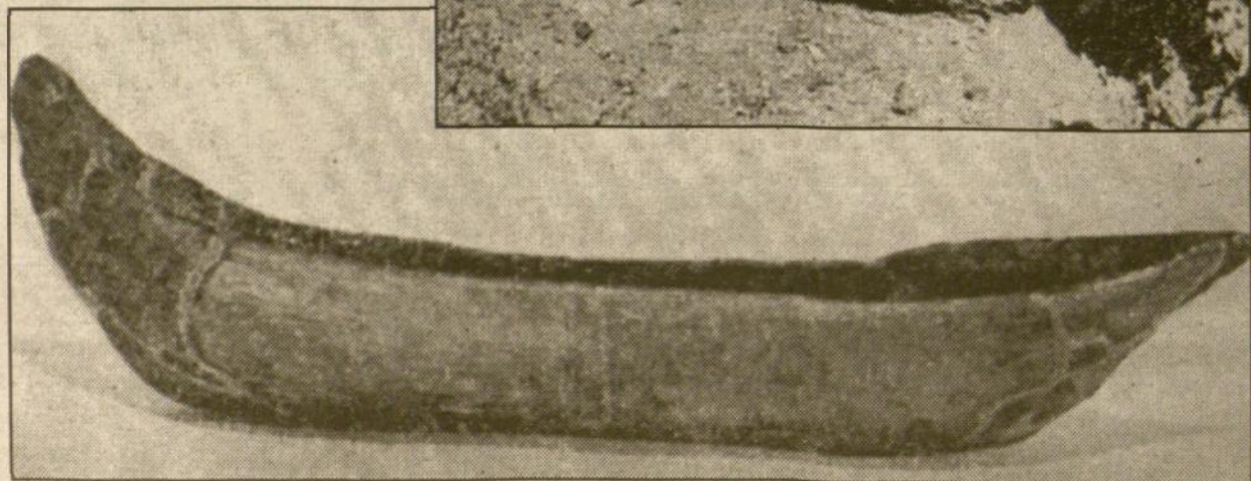
*Baltų kalbinė erdvė.
Baltų kultūrinė erdvė.
Baltų ekonominė erdvė.
Baltų politinė erdvė.*

Tai yra mūsų bendro senojo namo kertiniai akmenys. Dabar jie labai nevienodo dydžio, todėl namas gerokai pakrypęs.

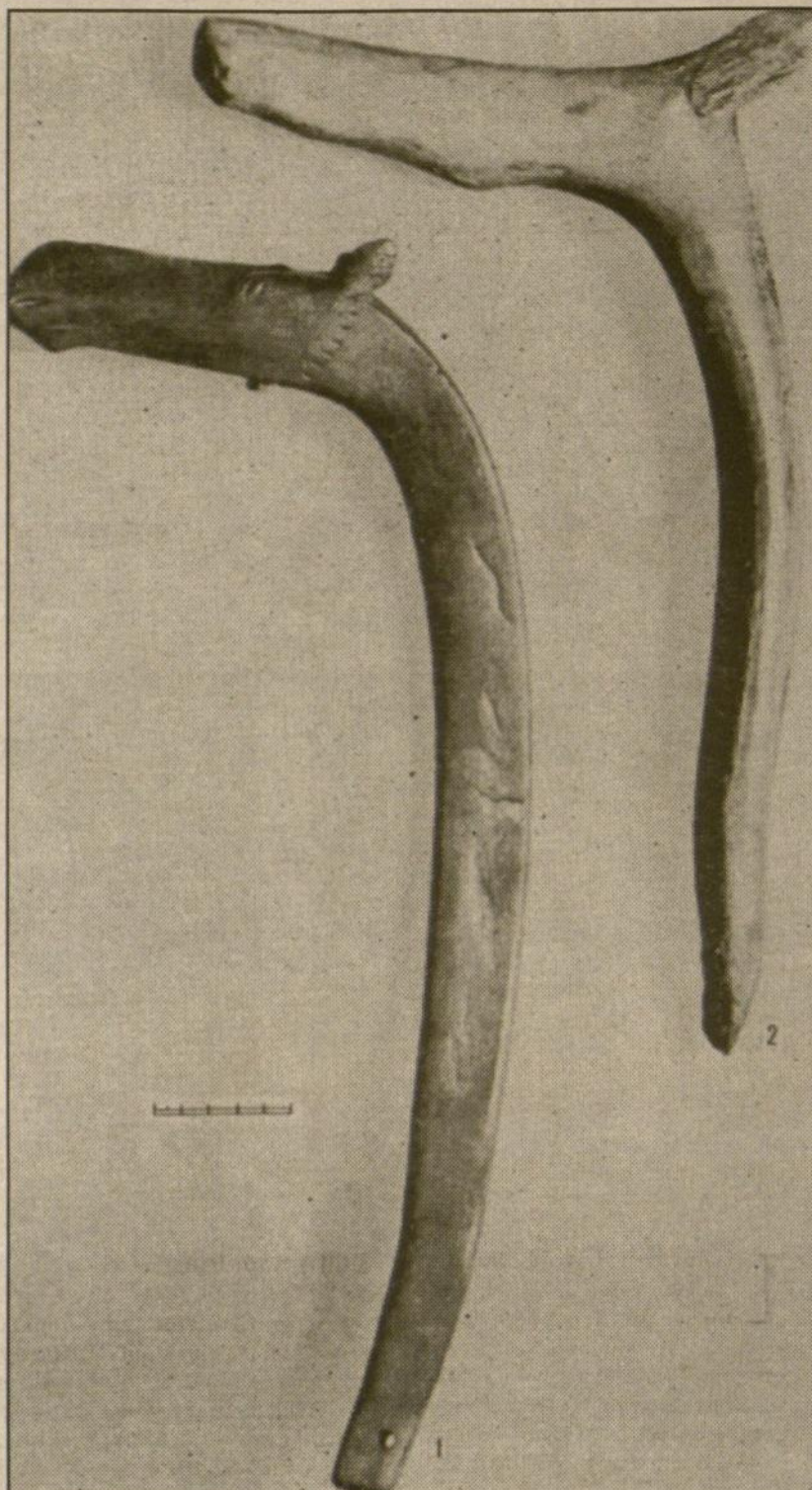
Tokie argumentai ir motyvai paskatino įkurti Lietuvos ir Latvijos forumą, kuriuo bus bandoma suartinti abiejų šalių visuomenes, t.y. eiti į bendravimo platumas, intensyvinti įvairiapusį bendradarbiavimą, propaguoti broliškos šalies kultūrą, kalbą, geriau pažinti jos istoriją, šalinti egzistuojančius stereotipus, trukdančius geriau suprasti vieniems kitus.

Šis forumas skirtas ne tik kultūriniais ar kalbiniais ryšiams plėtoti, o daug platesniems tikslams, pirmiausia abiejų šalių visuomenės dialogui pradėti. Esame realistai ir suprantam, kad toks dialogas neprasidės rytoj ar poryt – visuomenė yra inertiška, ir senieji stereotipai joje labai gajūs. Todėl nuspręsta rengti kasmetinius suvažiavimus pramaišiu Lietuvos ir Latvijoje. Dialogą palaikyti turėtų padėti ir naujas forumui skirtas interneto portalas.

Linkėdamas sėkmės forumo dalyviams, norėčiau baigti perfrazuotais kito latvių poeto Knuto Skujenieko žodžiais: gal ir ateityje mes ginčysimės, konkuruosim, gal net susipyksim ir vėl susitaikysim, tačiau visada liksime broliais.

Restauruotas senųjų Šventosios Narvos kultūros gyvenvietės luotas.
R. Rimantienė. Šventoji. Narvos kultūros gyvenvietės.

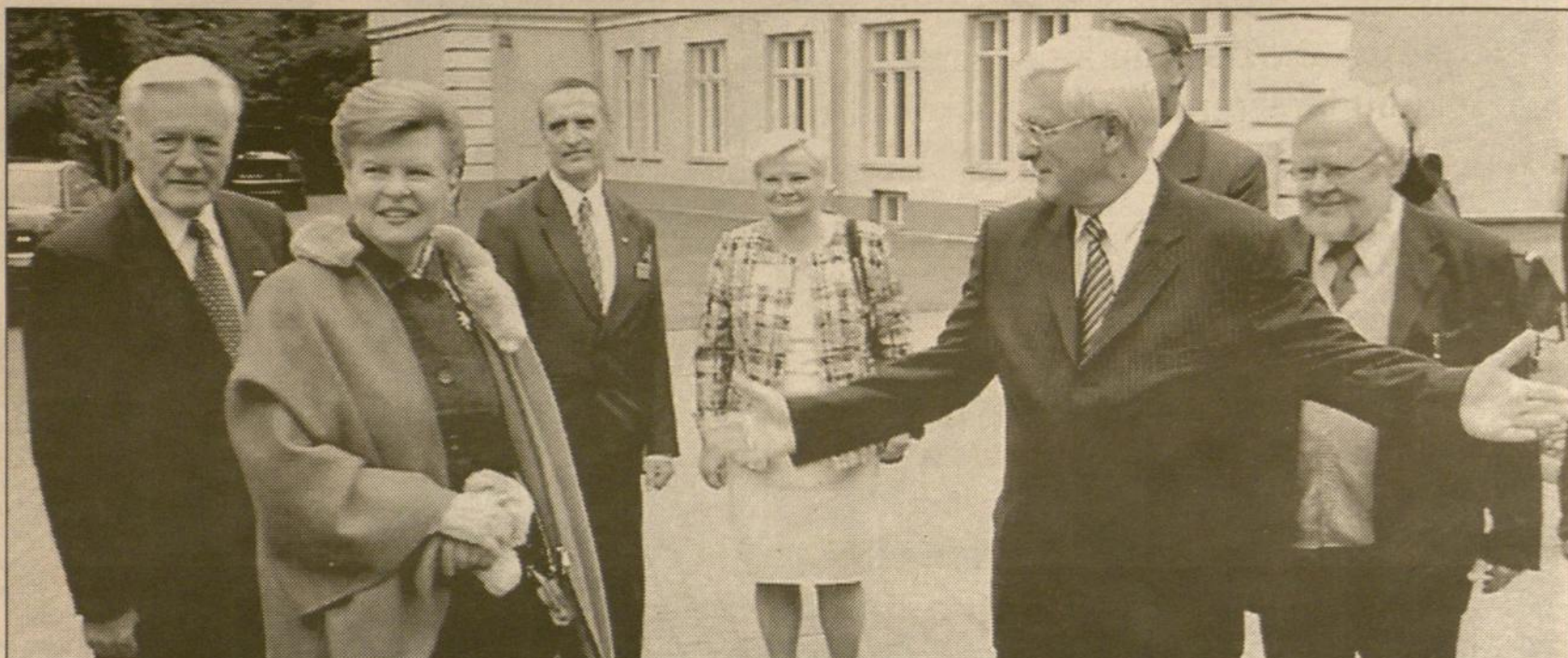

Dvi apeiginės briedžio rago laidos iš Šventosios gyvenvietės.
R. Rimantienė. Šventoji. Narvos kultūros gyvenvietės.

LATVIJAS UN LIETUVAS FORUMS

LIETUVOS IR LATVIJOS FORUMAS

VDU rektorius, Vytautas Kaminskas sutinka Lietuvos prezidentą Valdą Adamkų ir Latvijos prezidentę Vairu Vike-Freiberga, atvykusius į Lietuvos Latvijos forumo suvažiavimą Kaune.

LIETUVOS IR LATVIJOS FORUMO PIRMOJO SUVAŽIAVIMO KREIPIMASIS

Lietuvos ir Latvijos kultūros, meno, verslo, žiniasklaidos, akademinė, politinių ir kitų visuomenės sluoksnių atstovai, susirinkę Kaune simbolinę Baltų vienybės dieną į pirmąjį Lietuvos ir Latvijos forumo suvažiavimą, kreipiasi į abiejų mūsų brolišku šalių vadovus, parlamentus, vyriausybes ir visuomenę, ragindami aktyvinti Lietuvos ir Latvijos bendradarbiavimą ir kurti nuoširdžią bei ilgalaikę abiejų tautų strateginę partnerystę. Mūsų manymu, pagrindiniai šios partnerystės dėmenys būtų šie:

Abipusė pagarba ir tarpusavio pasitikėjimas

Lietuva ir Latvija iš esmės siekia tų pačių kultūrinių, socialinių bei politinių tikslų, o savo veiksmus grindžia tomis pačiomis demokratinėmis vertybėmis. Abiejų valstybių politikus kviečiame strateginius veiksmus tiksliau koordinuoti tarpusavyje, o valstybių institucijas – plėsti tarpusavio ryšius, kad suvienytoje Europoje Lietuva ir Latvija kalbėtų tvirtu balsu.

Kaip ypatingo dviejų valstybių artumo įrodymą siūlome dar iki narystės Šengene panaikinti pasų kontrolę ir kitas biurokratinės Lietuvos ir Latvijos pasienio procedūras.

Lietuvos Latvijos forumo suvažiavimo dalyviai, rugsėjo 22 d. Kaune.

Baltų paveldas

Pripažįstame, kad šiuolaikiniame globaliame pasaulyje baltų tapatybė yra labai trapi ir pažeidžiama. Siekdami užtikrinti baltų etnosą ilgalaikį išlikimą, kviečiame politinių lygių aktualizuoti idėją apie baltų regioną, pasiekti, kad ji būtų oficialiai pripažinta ES lygiu, pasiekti, kad ši baltų regiono sąvoka taptų patraukli ir Lietuvos bei Latvijos etninėms mažumoms. Sukurti Baltų kultūros

kapitalo fondą, kuris skatintų baltų identiteto tyrimus ir literatūros vertimus.

Kaip galima greičiau parengti ir išleisti elektroninius lietuvių–latvių ir latvių–lietuvių kalbų žodynus, taip pat sukurti baltų kalbų kompiuterinio vertimo sistemą.

Raginame skirti lėšų lietuvių kalbos mokymui Latvijos ir latvių kalbos – Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. Manome, kad tai ne tik padėtų saugoti ir puoselėti

unikalias baltų kalbas – abiejų šalių valstybines kalbas, – bet ir gerokai sustiprintų Lietuvos ir Latvijos gyventojų, taip pat valdžios institucijų, tarpusavio ryšius.

Raginame plačiau studijuoti abiejų brolišku tautų istoriją ir saugoti istorinį bei kultūrinį paveldą. Saugoti ir visuomenei pristatyti Lietuvoje ir Latvijoje esančius paminklus, atspindinčius baltų genčių ar abiejų tautų ryšius ir ben-

Nukelta į 8 psl.

Lietuva ir Latvija iš esmės siekia tų pačių kultūrinių, socialinių bei politinių tikslų, o savo veiksmus grindžia tomis pačiomis demokratinėmis vertybėmis.

Poetas Tomas Venclova.

Nuotr. Jono Kuprio

Apdovanotas Jotvingių premija

PRANAS VISVYDAS

Lietuvių poezijoje viršūnių nestinga. Kiekviena savaip stiebiasi amžinybėn. Ir jeigu pasakysiu, jog man pati įdomiausia yra poeto Tomo Venclovos humanistinė aukštuma, tikiuosi neužgauti kitų, marr tolygiai brangių, poetų ir poečių. Naujas T. Venclovos rinkinys *Sankirta* kaip tik šiuo metu riogso akiratyje, pasinaudojant Jono Aisčio metafora, Montbalno grandimi dantytas.

Pridursiu – kelionių vaizdingos patirties kupinas, su jam artimų žmonių aprašais. Neatitokstantis nuo buvusio nuožmaus laikmečio, nuo istorijos ir mitologijos, tačiau per tai sugebąs dygiomis frazėmis škicuoti dabartį. Visa tai sudėta 80 puslapių knygoje, kurią šiemet išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla. Grafiškai apipavidalino Romas Orantas: priekiniame viršelyje – laumžirgis spiralės fone. Užpakaliniame – virš piešinio – eilėraščio „Po paskaitos“ posmas su Venclovos mąstymui būdingu sakiniu: „Čia lemia ne kalba, / bet, įtariu, kažkas už ją aukštesnis“. Šį rudenį *Sankirtai* paskirta Jotvingių poezijos premija.

Manau, nesuklysiu teigdamas, jog vaizdingi tropai yra Tomo Venclovos eilėraščių stiprybė. Tie drąsūs palyginimai, sugretinimai, tiksliai parinkti reti žodžiai, lyg A. Baranausko „Šilelyje“, gyvastingai suartėja su stebimais objektais. Štai „Pasienio giesmės“ pradžia

**Manau, nesuklysiu teigdamas,
jog vaizdingi tropai yra Tomo
Venclovos eilėraščių stiprybė.**

*Kuo arčiau prie ribos, tuo
statesnė smėlėta kalva.*

*Rieduliai, aprūdyjusios kerpės,
geltona ir žalia –*

*kad paskui po perkūnijos
kirčiais pranyktų spalva*

*ir lietus, lyg atgorąžų zonoje,
stulbintų žemę.*

*Vėtros gerklėse raukiasi oras ir
mirksta spyglys,*

*balkšvo ežero eilpsė atveria
priedumblio klotą,*

*o tamsa virš takų, skildama į
skardingas dalis,*

*lyg ledinė litavimo lempa
nusvilina odą.*

Ir šitaip anapestais melodingai nuskamba keturti dvylikaeiliai posmai. Malonu skaityti balsiai. Vietomis, kaip dera tokiai klasikai, išnyra poeto išmintis: „Kuo artesnė žvaigždė tuo juodesnė bevardė gaida“; „Pratink žvilgsnį prie pertrūkio, klausai pravers netektis“, ar „Pratink ausį prie aido, kuris atitrūksta nuo miško“. Tai tvinksniai skaitytojo susimąstymui.

Žinome, koks aistringas ir dažnas keliautojas yra T. Venclova, 2003 metais net sudaręs iš kelionių

dienoraščių knygą *Ligi Lietuvos 10,000 kilometrų. Sankirtoje* tad ir skaitome eilę kūrinių, įkvėptų keliaujant – nuo „Naujosios Anglijos uosto“ iki „Prie ežeryno“. Štai vingiuoja verlibruose „Kopos Watermille'e“, „Amazonės radėjas“. Turisto rytmečio išpūdziais byloja „Limbas“, „Cafe de l'Alcazar“ ir kiti. gimtinės durų, (...) kur stūkso/ stulpai, išlikę iš kitų laikų /kadais mirtinini... Net ir keturposmis eilėraščių, skirtas rašytojai Susan Sontag, pavadintas „Krašto vaizdžiu“.

Poetas daug kur palieka pačiam skaitytojui išlūsktenti kūrinių nežinomybes – surasti kitakalbių antraščių ar lotyniškų frazių prasmes, kad ir „fiat ubi vult“ eilėraštyje „Naujas atvirukas iš K. miesto“. Manau, paaiškinimas paraštėje ar knygos gale būtų mielai įvertintas. Juk skaitytojų erudicija yra nevienoda. Aš, pavyzdžiui, neblogai nusimaniau beisbolo dalykuose.

Prieš keletą metų mane sužavėjo *Kultūros baruose* išspausdinti detalai tapybiški T. Venclovos eilėraščiai: Czeslawui Miloszui dedikuotas „Encpomium Insulae“ ir „Natura naturata“. Tik po kurio laiko iš paties autoriaus sužinojau,

jog „Encpomium insulae“ (Salos pagarbinimas) susijęs su Gotlando sala, o „Natura naturata“ aprašo garsųjį Breughelio paveikslą, berods, „Žiema“.

Esu tikras, prancūziška antrašė „Ballade d'une dame du temps jadis“ nėra neįkandama skaitytojui. Šioje baladėje subtiliai pavaizduojama poeto motinos būklė, jos reikšmė jam. Dvylika rimuotų šešiaeilių. Aštuntame: „kada kastuvas molžemin išminga, / lieki lyg dažo pėdsakas ant lapo, / pastelės siluetas oro terpeį, / kaip visados – grakšti ir įnoringa“. Ir paskutiniame: „Aš čia, greta. Aš nebaigiau slėpinių / su amžium – tavo tęsinys ir tiltas / į šiapus. Atskala, kuri dar jaučia. / Turbūt nenusipelnius to likimo“.

Užkliūnu už veiksmazodžio „jaučia“. Esu susidūręs su vienu kitu lietuvių poezijos mėgėju, kurie dar po pirmo rinkinio *Kalbos ženklas* pasirodymo (1972) T. Venclovai prikišo ne tik hermetiškumą, bet ir jausmo stoką. Atseit, stigo žmogiškos šilumos. Eilės nesmigo iš karto širdin. Nepeikiu taip manančių, skonio reikalas, nors ir netikiu, kad poetinis jausmas yra matuojamas tik nuogo suprantamumo rodyklėmis. Sovietmečiu savo emocijas Tomas dangstė mįslingais tropais, „nepoetiškam“ mokslo ir pramonės sąvokom, plačiu humanistiniu žiningumu, metafizika. Įpratome tai vadinti ezopine kalba. O man regis, tai tik gilaus, išradingo peoto stilius. Tada ir dabar.

Nukelta į 5 psl.

Baimė ir tvarusis dabar

ROBERTAS KETURAKIS

Marija Macijauskienė, atrodo, yra nepopuliariausia poetė mūsų literatūroje. Šitas nepopuliarumas daugiausia nulemtas ne jos kūrybos meninės vertės, o tos gyvenimo ir ieškojimų nedrąšos, kuri kūrybą neretai nustumia šešėlin arba parklupdo.

Taip, tai yra nedrąsa, o ne baimė. Tiesa, baimė Marijos kartą lydėjo ištikus dešimtmečius. Kuris dabar, skaitantis šiuos žodžius, gali papasakoti, ką jam reiškė 1944 metų vasara Lietuvoje, dvelkianti išdegintais rugių laukais, suplekėjusiomis sodybomis, tamsuojanti šešėliais, nugulusiais tūkstančius veidų žmonių, bėgančių iš artėjančios kraupios nežinios į kitą nežinomybę?

Atmintis visa tai uždengė pilkais laiko klodais – taip aikštėse uždengiami žuvusieji: apsiaustais, mašinų uztiesalais, po ranka pakliuvusia skara.

Uždengti ir atskirti nuo gyvosios atminties.

Kūrėjui toks slapstymas yra nusikalstamas.

Ir dabar net lyriškiausiuose Marijos kūrinuose, kur ošia gamta ir dūzgia jos iškilminga ramybė, jauti susigūžusią širdį.

Kam šiandien rūpi susigūžusi širdis...

Vos tik prasiskleidžia Marijos žodis, iškart kaip juodąjį akmenį pastebi kaltės jausmą.

Kas gi atsitiko, kad gyvenimui atsimerkęs žmogus kaip patikimiausią kraitį gavo tą kaltės jausmą?

Kas tą kaltę perkėlė nuo savo ant Marijos kartos pečių ir kodėl?

Į klausimą kodėl, atsakyti lengviau, nes yra paprastas paaiškinimas: per Marijos gyvenimo dešimtmečius buvo viskas daroma, kad ji liktų vien individas, tai yra sistemai pavaldus narys, o ne asmenybė, tai yra savyje išugdoma Dva-

Marija Macijauskienė

Marija Macijauskienė, atrodo, yra nepopuliariausia poetė mūsų literatūroje.

sia.

Niekam nebuvo reikalinga savyje ugdoma Dvasia. Ne tik nereikalinga, bet ir pavojinga totalitarinei sistemai, nes buvo pavaldi vien Dievui.

Ir baimė – ar sugebėsi išsaugoti savo Dvasią – tvyrojo, regis, per amžius ir įsismelkė į sielą.

Visas Marijos kartos gyvenimas yra ėjusis per baimę ir nešusių nenuščiūvantį kaltės jausmą patirtis.

Ar ši patirtis šiandien yra reikalinga?

Neabejoju, nes be jos mes nejaustume taip aštriai ramybės ir dvasios pilnatvės ilgesio ir nebūtume išpėjami kaip baimės išdegintoje sieloje atsiveria tuštuma.

Toji patirtis visados siekė aiškumo.

Marijos eilėraščių piešinys visa-

dos yra atpažįstamas, turi mums įprastos kasdienybės formas, spalvas, kvapus. Jos eilėraščių dainingas, tai yra talpinantis tuos pasaulio reiškinius, kurie gieda.

Veltui Marijos kūryboje ieškotume išpūdingai suregztos metaforos, karščiuojančių tropų, skverbimosi į psichikos užribius.

Kam visa tai, jei žmogus jau nemoka nuoširdžiai pasveikinti nepažįstamąjį, palinkėti labos dienos?

Nemoka net nuoširdžiai patylėti.

Marijos kūryba – natūralus balsas, tyliai ištariama tiesa (riksmas tiesos nepadidina), mergaitiškas patiklumas, atidumas kitų savijautai ir sąžiningumui.

Toks yra paaiškinimas konstatavimui – Marija Macijauskienė šiandien nėra populiari. Niekas jos neišrinko žymiausia miesto moterimi, į jos kūrybos vakarą bangų bangom nesugrius skaitytojai šaukdami: nerūdyja tavo plunksnos, Marija!

O gaila, nes įsiklausius į Marijos kūrybą, kaip į jos kartos atsivėrimą, galima būtų suprasti – kas vis dėlto išlieka kaip viltis, kaip skirta gyventi kitiems.

Dar daugiau: galima būtų suprasti, kas yra tas Tvarusis dabar, tas dar scholastų pabrėžtasis Nunc stans.

Marijos kūryba atsako nuoširdžiai ir paprastai: Tvarusis dabar esame mes.

Jotvingių premija

Atkelta iš 4 psl.

Atseit, tiesioginio „be vargo“ emocinio lyrizmo *Sankirtoje* beveik ir nerasime. Tačiau gyvos žmogiškos šilumos yra ganėtinai. Poetiškai įsijausti į kokią buvusios epochos asmenį T. Venclova geba puikiai. Tai šios knygos įtaigūs bruožas, nes sueiliuojama su G. Apollinaire stilistiniu grakštumu. Prie jau minėtos baladės motinai gretinasi ir išpažintinis kūrinys „Vyresniam poetui“. Lyg ir dialogas su savo žymiu sovietiniu pareigūnu tėvu. Jungė juos ne vien tėv-

o-sūnaus meilė, bet ir blaivi auklėjimo akistata, taip pat poezijos meno ir kalbos tikslumo mokymasis. Tačiau vėliau skyrė ideologija. „Taip, atrandu tavyje / tavo pagarbą ritmui, beformės medžiagos baimę, / bet atmenu tai, ko netrokštu atminti: kaip nuolat didėjo / atstumas tarp mūsų“. Tėvas pateisino savo laikyseną, argumentuodamas: „Ar galima kaltinti tą, kas vairuoja savo mašiną, / pakludamas eismo signalams“. Ši sofistika neįtikina sūnaus. Susapnuotoje stoty jie stovi „nežiūrėdami vienas į kitą, svetimi ir tapatūs“.

Panašiu charakterizavimu, bet jau anekdotiška ironija perkoštu, atsiskleidžia diptike „Du apokridai“

– dviejų skirtingose stovyklose įkalintų individų religiniai išgyvenimai: prancūzų poeto Max Jacob vakaruose, ir N. N. eilinio kareivio rytų fronte. Abiems likimas buvo išdaigus ir nevienodas. Max Jacob žuvo kacete, o N. N. išliko amnestuotas. Eilėraščių užsklendžiamas meditacija: „Tėra mįslė ir kantrybė, duona ir vynas“. Tuos dalykus skaitai, kaip kokius glaustus esė, gyvenimiškais detalėmis prilygstančius S. Parulskio ironizuojančiai prozai. Ir T. Venclova yra esminių sąvokų ir situacijų išryškinto meistras. Pabaigai noriu nurodyti eilėraščių „Po paskaitos“, kuriame poetas atsiskleidžia, kaip jautrus profesorius, gebantis visu savimi (sulydant dabartį ir praeitį) jau-

niems klausytojams perteikti poezijos kūrimo subtilybes. Kaip tik čia jis parodo ypatingą lyrizmo supratimą. Norėtusi pacituoti daug ką. Gal pakaks poeto jaudinimosi: „Bergždžiai bandžiau paaiškinti, kas man / tada (kaip šiandien) rodėsi svarbu: / jog priebalsiai pažįsta vienas kitą / ir susišaukia, lyg nuklydę girion / medžiotojai...“ O štai kitam laike „sutiktos Annos Achmatovos prisiminimo“ (...) – „Bijojau / jos replikų dygumo, atminties, / talpinusios ne mano vieno amžių, / bet dar labiau baisėjau, kad nutruks / jos kimstantis alsavimas, kai lipom / į kažkelintą aukštą. (Jis nutrūko / po pusės metų.) Moteris tylėjo, / bet aš galbūt spėjau, ką ji manė“.

APIE TYLĄ

E G L Ė P E R E D N Y T Ė

I

Apie ką norėčiau rašyti. Apie tylą. Laiką, kai esi su Dievu. Mano vienintelė malda dabar yra „Jėzau“. Ką daugiau aš galiu pasakyti? Iškalbėjau visas maldas. Mano pasninkas yra tylą. Daug žodžių jau pasakyta. Ne visi jie buvo tikri, ne visi buvo gydantys, ne visi iš šviesos, ne visi. Aš norėčiau kalbėt apie tylą, kurioje nebėra nevilties – tik šviesa. Tavo veido šviesa, mano Jėzau.

Mano Jėzau, aš myliu Tave. Mano Jėzau, aš laikiu. Pasilenk prie manęs, kai jau nieko daugiau neturiu – tik Tave. Nežinau, kas yra ateitis. Man tėra dabartis. Esi Tu.

Tu virš visko esi. Beprasmybės nuodų, pririšimo ir prisirišimo, virš nemeilės ir siaubo, virš gyvenimo – viso – su džiaugsmiais ir skausmais, Tu esi, ir aš myliu Tave, o pasaulis vis daugiau reikalauja, vis daugiau ir daugiau, ir daugiau...

Ką gi reiškia DAUGIAU, jeigu Tu duodi VISKĄ?

Ar ne laikas atsigręžt į Tave? Iš tavųjų žaizdų teka kraujas.

„Nežudykit manęs negyvenimu“, – Tu sakai. „Nežudykit manęs“

– Tu maldauji, nes Meilė esi, ir Tau skauda, už kiekvieną

gyvenimą skauda. Štai Tavoji širdis, štai Tavasis glėbys –

atsiverkite, sesės ir broliai, atisiverkite Kristui Karaliui.

Tik dulkelė esi, mano siela, tik dulkelė.

Tavo veido šviesa. Begalybė many. Mes – vienuoliai, o Kristau

Karaliau. Vienišumo vienuolis esi. Vienišumo malda. Vienišumo auka. Vienišiausiojo akys laužiant duoną. Artimiausieji žmonės greta, o visvien esi VIENAS. Vienas, vienas ir vienas esi. Ta tylą. Ar įmanoma būti joje, kai aplinkui tiek triukšmo, Karaliau?

Toks triukšmingas esi, o pasauli. Mes nemokame gerbti tylos. Mes nemokame, jau nebemokam tylėti.

Ar išmokysi mus? Ar išmokysi, Jėzau? Viską Tau palieku, Tavo valiai ir gailestingumui.

O Karaliau tylos, pasilenk prie manęs, kai triukšminga esu.

O Karaliau tylos, pasilenk, kai tylą pasitraukia.

O Karaliau tylos, pasilenki prie mūsų visų.

Neramybės dvasia, pasitrauki.

Atsibusti Tavajam glėby, mano Jėzau.

Atsibusti Tavajam glėby, kad jau niekad daugiau neprarasčiau Tavęs.

Tu šypsaisi.

Kam Tau reikia manęs – varganos?

Tas neturtas palaima yra.

Tas neturtas palaimintas, Jėzau. Tu esi su mažaisiais, su ligoniais, vaikeliais, bedaliais.

Tu esi su manim – minioje, kur jau niekas manęs nebelaukia.

Tu. Tu lauki manęs. Nes nei vienas žmogus neatstos Tavo

Meilės, mano tylintis Dieve.

II

Rytas. Žmonės skuba į darbą.
Vakaras. Žmonės skuba namo.
Dievas, kuris užmirštas laukia tavęs.
Kur esi, mano broli, seserie, kur esi?

Jo rauda tylioje bažnytelėj.
Jo rauda naktį: kur esi? Aš juk laikiu, beviltiškai laikiu.
Man juk reikia tavęs.
Nesvarbu, iš kokios praeities ateini ir į kur tu eini.
Man tereikia tik tavo širdies.

Kaip giliai pasislėpęs esi, mano Dieve.
Ten, širdies gilumoj, Tu verki.
Neatstumk manęs, vaike – aš tenoriu mylėti tave.
Aš tenoriu dalintis savo meile.

Koks tylus Tavo balsas, o Jėzau.
Koks tylus kuždesys naktį:

Atsisveikink su buvusiu baime mylėt.
Leisk pamilti tave ir parodyti, kas tu esi –
mažas mažas vaikelis savo Dievo glėby.

Tu verki?
Leiski sau išsiverkti.
Leiski sau išsibūti.
Ar dažnai tu esi?
Paprasčiausiai ESI?

Mano Meilė yra begalinė.
Mano Meilė paliečia tave, ir tu raudi kaip vaikas:
Kodėl nemylėjau Tavęs?
Ir kodėl nežinojau, kad laiki?

Leiski man išmylėti tave, išsūpuot tavo skausmą.
Leiski sau išsitiest manyje.
Aš esu tavo Dievas.
Tau nėra ateities be manęs.
Tau nėra kito kelio, kito kelio nėra –
tiktai mano maldaujantis žvilgsnis.
Suklupk prieš mane.

III

Tyla. Švenčiausiojo spindesys.
Tyla. Liepžiedžių kvapas.
Tyla, vedanti į susitikimą su Juo – Tuo, kurį myliu.
Rankos, sudėtos maldai.
Malda, virtusi saule ir vėju, tau per skruostą nubėgančiu...
Laikiu. Jis ateis. Šiandien Jis mane pasitiks –
baltais rūbais ateis Visagalis, prie dulkelės – manęs – pasilenks.
Ilgesys tarsi gervių pulkai, vis paliekantys mus ir paliekantys.
Ilgesys – tarsi rudens žiedas – toks viltingas prieš spalio
šalnas.
Ko bijai, liūdesy?
Kad jau niekad tavęs nesutiksiu, nepriglausiu, nors savas esi?
Lyja rudens lietus ir lyja, o dangus – šitoks giedras many.
Lyja saulėmis, lyja žvaigždėm, lyja lauko lelijom...
Negyvenimas laukia už durų.
Lyja spalio lietus.
Atsibusk, mano siela tyli.

IV

Sunkūs, žemi debesys. Šviesos ilgesys. Gera prisiglausti prie
rudens šlapio apsiausto, dar prisimenant vasaros gaivą, dar
prisimenant vasaros skrydį virš rugiagėlių lauko tylaus. Nėra
nieko, kas būtų tik mano – visa žemė priklauso visiems, ir taip
gera dalytis, taip gera. Neišblėsk, mano vasara.

Gervių pulkai, ir atrodo, jog tu iškeliauji amžinybėn, ir jau
niekad nebus, kaip tada, kai mes buvom vaikai, susikūrę
nuostabų pasaulį iš vasaros karščio ir rugpjūčio vėsos.
Nėra praeities – tiktai tekantis spalio lietus. Tekta, teka ir
teka... Atsiskleisk, Paslaptie. Kas esi? Tik tekėjimas – mano
gyvenimas, mano pasaulis, mano naivūs jausmai ir giliai, daug
giliau, nei pasaulis – išmintis. Palytėk mano odą savo
virpančiais pirštais, lietau. Palytėk mano odą, o saule laukuos
rudens. Bėkit bėkit, vaikai – tik namo, tik namo, ir namus
apkabinę, pasilikite jų tyloje.

Viskas praėita. Viskas išgerta – paskutinis tas lašas – kartus.
Mano mintys – pamėlę nuo šalčio. Mano meilės seniai nebėra
– ji išėjo basa paskui paukščių pulkus ir negrįžo. Kas gi žino,
ar grįš kada nors – sužeista, o galbūt – išsigydžiusi savo
žaidas.

Ji sugrįš. Kolei laikiu ir ištikimai Tau meldžiuosi, o tylėjimo
Kristau, kai maldų nebėra – tik tyla.

Rūkas kyla virš ežero. Vienišumas gilėja, ir alpsta širdis –
aplankyk mano kryžių, Marija. Aplankyk mano gėlą, Marija.
Aplankyki mane besiblaškančią tuos miškuose, kur neįžengia
koja praeivio. Susirask mane miegančią samanose ir pravirk –
kaip jau daugelį kartų verkei dėl manęs. Išdalinta esu – ir ne
tiems, kam reikėjo. Sulipdyki mane iš mažų gabalėlių. Ar
matai, kad manęs nebėra?

Vėl į rudens, vėl naktį, tik pavasario saulė skaisti sapnuose.
Nutyk, kas dar laukia, Marija. Pavargau nuo beprotiško
aukščio. Tas skridimas yra nuostabus, o kritimas – siaubingas.
Tu prikėlei iš šukių mane, mano Motina, Mama Marija.
Rudenėjantys medžiai. Atsispindintys žodžiai tyliuose ežeruose:
atleisk, nemokėjau mylėti pasaulio ir tų dovanų, kuriuose
atsispindi dangus.

Keistos rudens liepsnos – vis dega ir dega. Tai širdis? Tai
gyvenimas. Tai – – –

Nieko naujo. Slenku pažemėm. Neįmanoma melstis, nes lyja,
lyja, lyja malonės lietus ir palaimina viską, o viską...

Tiktai ką man daryti su paukščiais, kurie išskrenda?

Ką daryti su baime, kad NEGRĮŠ?

LIETUVOS IR LATVIJOS FORUMAS

Atkelta iš 3 psl.

dradarbiavimą.

Skatiname plėsti aukštųjų mokyklų studentų ir dėstytojų mainus, derinti ir kurti bendras mokymo programas, kad studentai turėtų galimybę dalį disciplinų išklausti gretimoje šalyje, o jų studijų diplomai būtų išduotas abiejų šalių mokslo institucijų.

Kviečiame Lietuvos ir Latvijos atsakingas institucijas ir visuomenines organizacijas derinti veiksmus, palaikant ryšius su lietuvių ir latvių išeivija, įtraukiant ją į Lietuvos ir Latvijos siekių įgyvendinimą, ypač didelį dėmesį skiriant naujosios išeivijos klausimams.

Sukurti Lietuvos ir Latvijos istorijos, kultūros, švietimo ir mokslo ekspertų komisiją, kuri prižiūrėtų ir derintų požiūrius mūsų valstybių istorijos ir kultūros klausimais. Koordinuoti naujų terminų priėmimą, bendradarbiaujant abiejų valstybių kalbos komisijoms. Skatinti kompleksinius regioninius tyrimus ir regionines akcijas, kuriomis būtų sudominti lietuviai ir latviai.

Pabrėžiame, kad baltų kalbų ateitis taip pat priklauso nuo abiejų kalbų tarmių išsaugojimo ir puoselėjimo.

Kultūra ir įvaizdis

Kviečiame Lietuvos ir Latvijos kultūrinę visuomenę, kultūros organizacijas ir kolektyvus bei atsakingas valdžios institucijas ypatingą dėmesį kreipti į dvišalius kultūrinius projektus, skatinti ilgalaikius kultūrinių mainų projektus.

Raginame abiejų šalių valstybines ir kabelines televizijas pradėti keistis nuolatinėmis kultūrinėmis ir pažintinėmis laidomis, rodyti jas savo šalies valstybine kalba su subtitruotu (ne garsiniu!) vertimu į antrosios šalies valstybinę kalbą. Raginame visiškai atsisakyti praktikos versti tokias laidas ar filmus į kurią nors trečiąją

kalbą. Siūlome skirti kur kas daugiau dėmesio bei kryptingos, sutelktos paramos Lietuvos ir Latvijos literatūros vertimams bei leidybai, lietuvių ir latvių kūrybos refleksijai bei populiarinimui abiejose baltų šalyse ir užsienyje, taip pat informacijai per žiniasklaidą apie abiejų šalių meno kūrybos vyksmą bei kultūros renginius. Vienas iš svarbiausių garantų, kad Lietuvos ir Latvijos literatūros sklaida ir bendro meno kūrybos iniciatyvos būtų koordinuotos ir veiksmingos, turėtų būti skirsnyje „Baltų paveldas“ įvardytas Baltų kultūros kapitalo fondas.

Abiejų šalių delegacijas Baltijos Asamblėjoje raginame tvirtai laikytis nuostatos sparciai versti, leisti, pristatyti savo šaliai kaimynų, pelniusių Asamblėjos literatūros premiją, knygas.

Manome, kad siekiant koordinuotai įgyvendinti šiuos ir kitus kultūros tikslus, labai svarbu savo valstybių ambasadose įsteigti kultūros atašė pareigybę.

Abiejose šalyse sukurti valstybių informacijos centrus.

Verslas ir turizmas

Sėkmingesnei verslo plėtotei būtina greičiau vyriausybės lygiu suderinti verslą reglamentuojančių normatyvinių aktų reikalavimus Lietuvoje ir Latvijoje, o ES Paslaugų direktyvos nuostatas pradėti praktiškai taikyti anksčiau, nei jos įsigalios ES bendrojoje rinkoje.

Raginame siekti didesnės Baltijos šalių energetinės nepriklausomybės. Vyriausybės turėtų aktyviau bendradarbiauti ruošiant energetikos vystymo strateginius planus. Suvaziavimas atkreipia dėmesį į tai, jog globali tendencija rodo, kad atominė energetikai nėra alternatyva – ji turėtų būti plėtojama ir Baltijos šalyse. Siūlome sukurti energetikos sistemą, kuri būtų susieta su Vakarų bei Rytų energetikos tinklais.

Norint sukurti žinių ekonomiką, būtina gerinti viduriniojo išsilavinimo lygį ir didinti švietimo

finansavimą, užtikrinti visavertį gamtos mokslų ir kalbų mokymą mokyklose. Siekiant skatinti Baltų šalių jungimąsi į bendrą ekonomikos erdvę, vidurinės mokyklos mokiniams turėtų teikti galimybę mokytis bent trijų užsienio kalbų, viena iš jų galėtų būti – kaimynų baltų.

Kviečiame Lietuvos ir Latvijos valdžios institucijas, verslo visuomenę ir asocijuotas verslo struktūras aktyviai bendradarbiauti skleidžiant informaciją ir organizuojant bendrus renginius, kooperuotis dalyvaujant projektuose, finansuojamuose iš ES struktūrinių fondų bei ginant nacionalinius verslo interesus ES ir kitų šalių rinkose.

Raginame vienyti jėgas abiejų šalių ekonomiam konkurencingumui skatinti, ypatingą dėmesį skirti informacinių technologijų bei žinių ekonomikos plėtrai. Prioritetinėmis nuostatomis turi tapti platus informacinių technologijų taikymas; šios technologijos turėtų būti kuo lengviau prieinamos. Šių priemonių visuma tarnautų spartesnei plėtrai infrastruktūros, reikiamos kuriant informacinę visuomenę. Tikime, kad žinių ir technologijų sektoriuose Lietuva ir Latvija gali tapti labiausiai integruotomis regiono valstybėmis.

Matydami ypač dideles turizmo sektoriaus galimybes ir suprasdami šios srities svarbą tarpusavio santykių plėtrai, rekomenduojame skirti daugiau dėmesio dvišalių turistinių projektų rengimui, bendrų informacinių leidinių leidybai ir turizmo centrų kūrimui, bendro abiejų šalių regiono patrauklumo pristatymui, kultūrinio turizmo objektų atrankai, jų parengimui.

Kviečiame Lietuvos ir Latvijos atsakingas institucijas greičiau baigti kurti regioninius transporto infrastruktūros projektus, kad iš vienos šalies į kitą, o ypač iš Vilniaus į Rygą ir iš Rygos į Vilnių, būtų galima saugiai ir be kliūčių nukakti europiniu greičiu.

Kaunas, 2005 m. rugsėjo 22 d.

ANATOLIJUS KAIRYS • SONETŲ KARALYSTĖJE

I

Taip, mano rankos užimtos sonetais,
Sakau iš anksto siela atvira —
Nenoriu sužavėti epitetais,
Kuriais pasitikės širdis gera.

Aš meilės dovaną kasdien regėsiu,
Sonetai mano ją gražiai papuoš,
Ir tu jais laikui bėgant patikėsi,
Jie tavo sielą viltimi paguos.

Ir kas, jei ne viltis, mums žada sodą,
Kur auga sidabriniai obuoliai?
Ir kas, jei ne viltis, mums kelių rodo
Į pasakų namelį nuošaliai...

Iš džiaugsmo mes pravirkome abu.
O žodžiai, mano žodžiai — nuostabu...

II

Aš pas tave einu takais sonetų
Ir atnešu tau žinių iš žinių:
Kas neįveikiamas — jau nugalėtas,
Ir aš vainiką rožių tau pinu.

Aš neišsiginu tavęs, nei žodžių,
Kurios lyg dovanas man dalinai,
O aš eiles ir sonetus tau rodžiau,
Kartojau meilės priesaiką dažnai,

Be meilės šviesios dienos būtų tamsios,
O siela — skambalas kимиu balsu!
Į ką senatvėje tu atsiremsi,
Jei aš nepasakysiu tau — esu?

Ne turto geisk ir ne skambių monetų, —
O to, kas sielą Dievui patikėtų.

III

Žinau, tu aplankysi mano kapą,
Nors blogas oras, būtų dargana,
Ir tarsi vienai vieną žodį — labas...
Ir man — užtikrinu — to bus gana.

Tikiu, sunku tau bus mane palikti,
Ilgai stovėsi sau pati viena,
Žolė žalia, ji gali tau patikti
Ir pasirodyt, kaip visai nauja...

Draugai ir draugės vieną kartą miršta,
Tačiau jų atmintis visad gyva.
Draugai ir draugės mintimis sugrįžta
Ir pasilieka amžiams tėvyje.

Eilėraščiai, poemos ir sonetai,
Duos man gyvenimą kitoj planetoj.